

NEGYEDÉVES JELENTÉS

2004. július 15.

Tartalomjegyzék

I.	Monetáris politika	3
II.	A monetáris politikai eszköztár változása	4
	Változó jogi környezet	4
	A kötelező tartalék szabályozása	4
	Devizapiaci műveletek	4
III.	A pénzügyi közvetítő rendszer	5
	A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása	5
	Jogszabály-előkészítés, szabályozás	6
	Jegybanki ellenőrzés	6
IV.	Devizatartalékok	8
V.	Emissziós tevékenység	9
	Készpénzforgalom	9
	Forgalomban lévő készpénz	9
	Forgalomban lévő bankjegyek	10
	Forgalomban lévő érmék	10
	Bankjegy- és érmeszakértői tevékenység	11
	Emlékpénzérme-kibocsátás	12
VI.	Fizetési rendszer	13
	A VIBER-forgalom alakulása	13
	A pénzforgalmi szabályok változása az EU-csatlakozás után	14
	Ülést tartott a Fizetési Rendszer Tanács	16
VII.	Az MNB statisztikai tevékenysége	17

Beszámoló az MNB 2004. második negyedévi tevékenységéről

I. Monetáris politika

A Monetáris Tanács május 3-i ülésén 50 bázisponttal 12%-ról 11,50%-ra csökkentette a jegybanki alapkamatot. A márciusi és áprilisi kamatcsökkentések után ezzel idén harmadjára változott az alapkamat. Az alapkamat csökkentését az ország kockázati megítélésének javulása tette lehetővé. A második negyedév során ezt követően az alapkamat szintje már nem változott, a Monetáris Tanács óvatos kamatpolitikát látott szükségesnek. Július 5-i ülésén a Monetáris Tanács új ülésezési rendre tért át. A kétheti rendszerességű ülésezés ezt követően továbbra is fennmarad, azonban kamatdöntésre lehetőség szerint csak a mindenkor havi második ülésen kerül sor. Amennyiben azonban a körülmények szükségessé teszik, a Monetáris Tanács – csakúgy, mint az eddigiekben - a szokásos ülésezési rendtől eltérő időpontban is dönthet az alapkamatláb megváltoztatásáról.

A Magyar Nemzeti Bank 2004. május 17-én publikálta „*Jelentés az infláció alakulásáról*” című negyedéves kiadványának aktuális számát. A februári jelentés óta a forint árfolyama erősödött. Részben ennek tulajdoníthatóan a 2005 decemberére vonatkozó inflációs alap-előrejelzés 4%-ra csökkent a februárban prognosztizált 4,3%-ról.

A kormány májusban nyújtotta be az Európai Bizottsághoz az euró bevezetéséhez elvezető makrogazdasági pályát felvázoló Konvergencia Programját. A programban szereplő tervezett makropályával összhangban a kormány az euró legvalószínűbb bevezetési dátumát 2010-re módosította. A Monetáris Tanács május 17-i állásfoglalásában hangsúlyozta, hogy a kitűzött fiskális pálya megvalósulása nemcsak

uniós kötelezettségeink, valamint az euró bevezetése, hanem a magyar gazdaság kockázati megítélése és a hosszú távon fenntartható folyó fizetésimérleg-hiány elérése szempontjából is rendkívül fontos.

Május közepétől kezdve növekedett az inflációval és a magyar gazdaság külső és belső egyensúlyi helyzetével kapcsolatos piaci bizonytalanság. A felfelé irányuló inflációs bizonytalanság erősödése elsősorban a versenyszféra bérinflációjának vártánál magasabb ütemére, illetve az olajárak növekedésére vezethető vissza. Mindez tükröződött a fogyasztóiár-index május havi gyorsulásában is, amelynek 7,6%-os értéke meghaladta a piaci várakozásokat. Ezzel párhuzamosan a maginflációban és a változatlan adótartalmú árindexben is határozott emelkedés volt tapasztalható.

Az MNB június 7-én publikálta a „*Jelentés a pénzügyi stabilitásról*” című, félévente megjelenő kiadványának aktuális számát. A jelentés szerint a magyar bankrendszer stabil, a volatilis pénzügyi piacok ellenére alacsony piaci kockázat jellemzi. A stabilitási jelentés azonban felhívja a figyelmet arra is, hogy a fejlett országok kamatciklusának fordulása kockázati tényezőt jelenthet a feltörekvő országokban.

A stabilitási jelentés a devizaalapú hiteltermékek további erőteljes térnyerését prognosztizálja, ami a felmerülő árfolyam- és kamatkockázatokból következően addicionális kockázattal járhat a bankrendszer számára. A jelentés továbbá rámutat arra, hogy a bankok hitelkockázatának jelentős része összpontosul pénzügyi vállalkozásaiknál, elsősorban lízingcégeiknél, ami a banki kockázatok konszolidált értékelésének fontosságára hívja fel a figyelmet.

II. A monetáris politikai eszköztár változása

2004. május elsején Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz, és ezzel egyidejűleg az MNB a Központi Bankok Európai Rendszerének (KBER) részévé vált. Az elmúlt negyedév folyamán a jegybanki eszköztárban bekövetkezett változások a csatlakozással álltak összefüggésben.

Változó jogi környezet

A 2004. május 1-jei hatállyal módosított jegybanktörvény egyes változásai a jegybanki eszköztár néhány elemének szabályozását is érintették. A Magyar Nemzeti Bank elnöke a jogalkotásról szóló törvényben meghatározottak szerint *rendeletben* szabályozza – többek között – az alapkamat és a kötelező tartalékráta mértékét, a kötelező jegybanki tartalék kiszámítását, illetve képzésének és elhelyezésének módját. Korábban az MNB a tartalékszabályozásra vonatkozó kötelező érvényű előírásokat jegybanki *rendelkezésben* szabályozta.

A kötelező tartalék szabályozása

A Magyar Nemzeti Bank döntése értelmében 2004. május 1-jétől a kötelező tartalékok után fizetett kamat mértéke 25 bázisponttal nőtt, és a tartalékkamat mértéke ezentúl a mindenkori jegybanki alap-

kamattal egyezik meg. A döntés eredményeképpen lezárult a jegybank elmúlt években követett stratégiája, amely során a kötelező tartalékoltatáson keresztül a jövedelemelvonás fokozatos megszüntetését tűzte ki célul Magyarország európai uniós csatlakozásáig, megfelelően az Európai Központi Bank által alkalmazott gyakorlatnak.

Devizapiaci műveletek

A Magyar Nemzeti Bank az Európai Központi Bank szabályozásával történő harmonizáció érdekében 2004. május 1-jei hatállyal módosította forint- és devizapiaci üzleti feltételeit. Ezen belül a jegybank devizapiaci műveleteit érintették a legfontosabb változtatások.

Az MNB sávszéli azonnali devizapiaci műveleteinek partnerköre az MNB-nél pénzforgalmi számlával és SWIFT-kóddal rendelkező belföldi hitelintézetekre módosult. (Korábban ebbe a körbe a jegybanknál számlát vezető bankok és szakosított hitelintézetek tartoztak). A sávszéli azonnali devizapiaci műveleteinek üzletidejét egy órával meghosszabbították, az eddigi 9:00-tól 16:00 óráig terjedő időszak helyett 9:00 és 17:00 óra között áll rendelkezésre a jegybank a meghirdetett árfolyamsáv szélein.

III. A pénzügyi közvetítő rendszer

A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása

2004. II. félévében megjelent a Magyar Nemzeti Bank „*Jelentés a pénzügyi stabilitásról*” című kiadványa, amelyben a jegybank a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásával kapcsolatos legfontosabb megállapításait teszi közzé. A jelentés kiemelten foglalkozott a vállalati és lakossági eladósodás aktuális kérdéseivel.

A jelentés megállapította, hogy az elmúlt időszakban a külső gazdasági kilátások javulására gyorsan reagáló nagyvállalati szektor finanszírozási igényének köszönhetően jelentősen bővült a vállalati szektor hitelezése. A KKE-országokhoz hasonlóan a vállalatok finanszírozásában továbbra is nagy szerepet játszanak a külföldi hitelek. A kapacitásbővítő beruházások élénkülése miatt a bankok portfóliójában nőtt az éven túli hitelek aránya. Új jelenség, hogy a nagyvállalati és projekthitelezés mellett valószínűleg növekedett a kis- és középvállalati szektor devizában történő eladósodottsága is, melynek eredményeként a devizahitelek részaránya meghaladja a teljes banki hitelállomány 40%-át.

A támogatási rendelet 2003. évi szigorítása és a forint- és devizakamatok közötti különbség jelentős emelkedése új helyzetet teremtett a lakáshitelezésben. 2004. I. félévében adott kínálati oldali válaszként a lakáshitelezésben aktív szerepet játszó bankok megjelentek a devizaalapú lakáshitel-termékekkel, továbbá a keresleti oldal figyelme is a devizaalapú konstrukciók felé fordult. A stabilitási kockázatok növekedéséhez vezethet, ha egyrészt a bankok nem megfelelő mértékben hívják fel a figyelmet a devizahitelezés addicionális kockázataira, másrészt, ha a hitelfelvevők kockázati tudatossága alacsony. A banki tapasztalatok alapján a hitelfelvételkor a hiteligénylők többsége a hitelköltségek havi mértékének ismeretében dönt, jellemzően a kockázatok mérlegelése nélkül. A stabilitási jelentésben és a jelentéssel kapcsolatos kommunikációjában ezért a jegybank következetesen felhívta a figyelmet a devizaalapú lakásfinanszírozásban rejlő

addicionális árfolyam- és kamatkockázatra.

A devizaalapú hitelek részesedése a teljes hitelállományból jelenleg még alacsony. A termékben rejlő növekedési potenciál felmérése érdekében a jegybank rendkívüli adatszolgáltatásra kérte fel a lakáshitelezésben aktív bankokat. A beérkezett adatok alapján a hitelállomány gyorsuló dinamikájára utal a devizaalapú lakáshitel-termékkel rendelkező bankoknál az elbírálás alatt lévő hitelkérelmek magas összege. A folyósításkor alacsonyabb hitelköltségű devizaalapú konstrukciók jelentős hitelkeresletet generálhatnak, amely növelheti a szektor külső sokkokra való érzékenységét. A folyamatban a jegybank a pénzügyi stabilitási rendszerkockázat esetleges kialakulásának veszélyét látja, ezért a kérdőíves adatszolgáltatás megismétlését tervezi.

2004. II. félévében sor került az MNB és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének negyedéves találkozási fórumára. E rendszeres negyedéves találkozókon a két intézmény a pénzügyi rendszer stabilitásának fenntartásáért viselt felelősségével összhangban tájékoztatja egymást saját tevékenységéről, valamint megvitatja az együttműködést igénylő aktuális kérdéseket. A megbeszélésen kiemelt témaként szerepelt a devizaalapú hiteltermékek kockázati megítélése és a vélemények egyeztetése. A PSZÁF a találkozón bejelentette, hogy a kamat- és árfolyamkockázatnak kitett, természetes fedezettel nem rendelkező hitelfelvevők jobb tájékoztatása és a szükséges kockázati tudatosságuk növelése érdekében tájékoztató kiadását tervezi.

Magyarországnak a 2004. május 1-jén történt EU-csatlakozása, valamint a korábbi megfigyelői státuszról állandó taggá válása következtében az Európai Központi Bank és az Európai Unió a Magyarországot képviselő hatóságokat aktívan bevonja a pénzügyi közvetítő rendszerek stabilitásáért, szabályozásáért felelős bizottságainak munkájába. Ennek következtében a megbeszélésen a két intézmény

áttekintette a nemzetközi kötelezettségek-ből adódó együttműködés kérdéseit és a hatékony érdekképviselet érdekében aktualizálta a kapcsolódó koordinációs feladatokat.

Az EKB pénzügyi stabilitási kérdéseivel foglalkozó Bankfelügyeleti Bizottságában az MNB a PSZÁF-fal együtt vesz részt. E bizottság egy speciális munkacsoportja készítette elő a pénzforgalomra vonatkozó és a pénzügyi válsághelyzetek kezelésére vonatkozó együttműködési megállapodások frissítését. Az új tagországok képviselői az együttműködési megállapodások változatlan formában történő aláírását támogatták. A hivatalos aláírási ceremóniára 2004. június 14-én került sor, az MNB-t Járai Zsigmond elnök úr képviselte.

Jogszabály-előkészítés, szabályozás

2004. május elsejével – hazánk európai uniós csatlakozásával – hatályba léptek mindazok a már előzőleg kidolgozott és elfogadott jogszabályi rendelkezések, amelyek a banki és tőkepiaci tárgyú EU-irányelvek harmonizálásával megteremtik a közösségen belüli egységes pénz- és tőkepiac lehetőségét. Az MNB természetesen folyamatosan aktívan részt vett a fent említett jogharmonizációs lépések szakmai előkészítésében.

Az EU-csatlakozástól hatályos rendelkezések alapján, bármely EU-tagállamban engedélyezett pénzügyi szolgáltató szabadon, külön engedélyezés nélkül nyithat fióktelepet vagy nyújthat határon átnyúló szolgáltatást Magyarországon területén, és ugyanez vonatkozik a magyarországi szolgáltatók más tagállamokban történő piacra lépésére is. Az ily módon fióktelep, vagy határon átnyúló szolgáltatás formájában tevékenykedő szolgáltatókat továbbra is az anyaintézményük székhelye szerinti pénzügyi felügyeleti hatóság ellenőrzi, míg a fogadó ország hatóságainak meglehetősen korlátozottak a prudenciális felügyeleti jogkörei. A külföldi pénzügyi szervezetek fióktelepeinek várható megjelenése, illetve a közösségen belüli határon átnyúló szolgáltatások dinamikus bővülése új kihívásokat jelent majd mind a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, mind pedig a Magyar Nemzeti Bank számára.

2004 második negyedében tovább folytatódott a felkészülés a banki hitel-, piaci és működési kockázatok kezelését szabályozó előírásokat módosító új európai tőkemegfelelési szabályozásra (CAD 3), amelynek kodifikálását megvalósító direktíva tervezet szövege a közelmúltban véglegesedett.

Ezen kívül jegybanki részvétellel megkezdődött a – rendszerstabilitási szempontból is jelentős – pénzügyi konglomerátumok kiegészítő felügyeletéről szóló 2002/87/EC irányelv hazai átvételét megvalósító szabályozások előkészítése. Az előkészítés alatt lévő szabályozás célja az, hogy az eddig csak homogén banki és befektetési szolgáltatói csoportokra vonatkozó csoportszintű szabályozás kiterjesztésével lehetőség legyen a több pénzügyi ágazatban (pl. biztosítási területen) is tevékenykedő csoportok (pénzügyi konglomerátumok) tevékenységének egységes felügyeletére.

Jegybanki ellenőrzés

Az MNB a második negyedévi helyszíni ellenőrzései során folytatta azon kiemelt témák vizsgálatát, melyeket 2004. évre prioritásként megfogalmazott és a honlapján is meghirdetett. Ennek keretében a negyedév során elkezdődtek azok a hitelintézeti témavizsgálatok, amelyeket a 256/2001 sz. jogcímezési kormányrendeletben meghatározott jogcímek és országkódok 9/2001 sz. MNB pénzforgalmi rendelkezésben, illetve az MNB vonatkozó Útmutatójában előírt módon történő fogadására, feldolgozására, illetve továbbítására, valamint a 12500 EUR alatti tételek kezelésére vonatkozó előírások betartásának ellenőrzésére irányulnak. Végéhez közeledik a másik kiemelt témavizsgálat-sorozat is, amely a pénzfeldolgozó vállalkozások tevékenységére fókuszál, emellett terv szerint folytatódtak a fizetési mérleghez adatot szolgáltató nem pénzügyi vállalatok ellenőrzései és a hitelintézeti vizsgálatok is. Ez utóbbiak esetében a monetáris adatszolgáltatások ellenőrzése és a pénzforgalmi szabályok betartásának ellenőrzése mellett kiemelten vizsgáltuk a pénzforgalmi adatszolgáltatásokat is.

Az ellenőrzési terület¹ a II. negyedévben 43 intézménynél (10 bank, 8 bankfiók, 14 szövetkezeti hitelintézet, 16 nem pénzügyi

vállalat és 3 pénzfeldolgozó) végzett helyszíni ellenőrzést.

¹ A Jegybanki ellenőrzési főosztály és az MNB területi igazgatóságainak revizori osztályai.

IV. Devizatartalékok

2004 második negyedévében a hivatalos devizatartalékok nagysága relatíve jelentősen, 333 millió euróval növekedett, és így a márciusi 10 101 millió euróról 10 434 millió euróra emelkedett június hó végére.

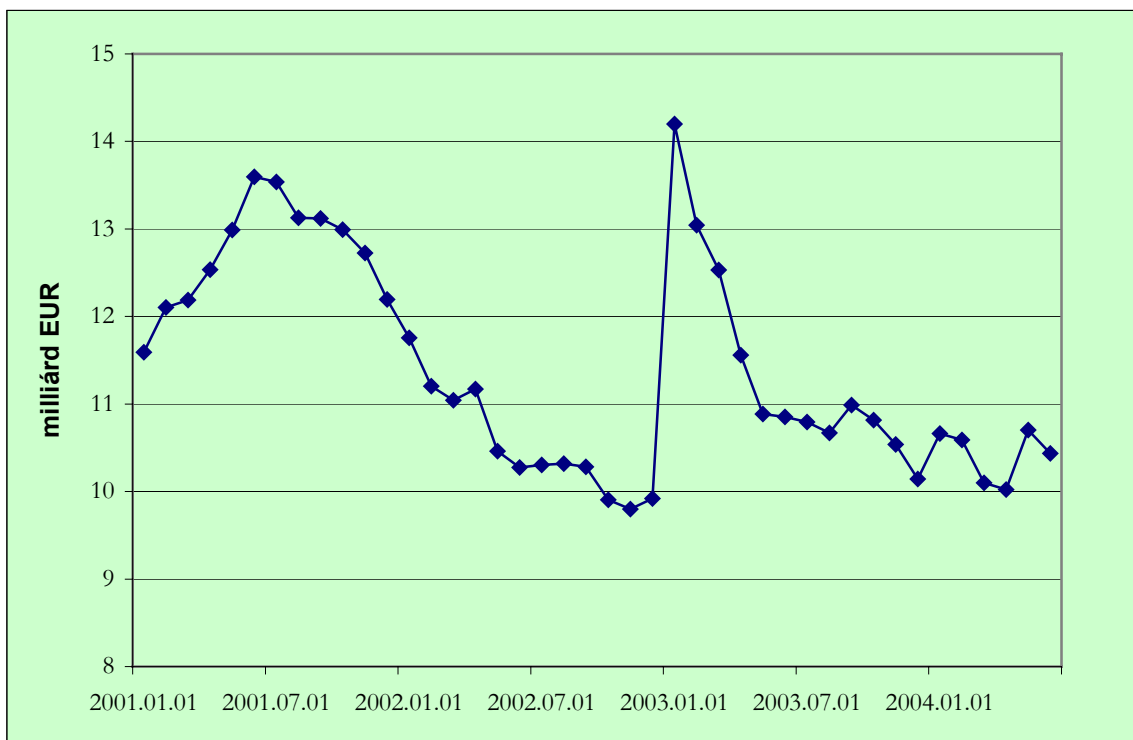
A növekedés hátterében a következő tényezők állnak:

A magyar állam és az Magyar Nemzeti Bank finanszírozásból adódó tételei közül, amely a kamatterheket, törlesztéseket és előtörlesztéseket, kibocsátásokat és visszavásárlásokat tartalmazza, hatásai folytán kiemelkednek az ÁKK 500 millió angol fontban, illetve 50 milliárd japán jenben denominált kötvénykibocsátásai. Az időszak során történt kifizetések közül az

ÁKK 500 millió euróban denominált devizakötvény lejáratát, ennek kamatait, valamint egyéb hosszú kifizetések további 80 millió euróval csökkentették a devizatartalékokat.

A dollár árfolyamának enyhe gyengülése a közös európai fizetőeszközhöz képest a második negyedévben a dollárban fennálló tartalékokon keresztül közel 9 millió euróval növelte a hivatalos tartalékszintet. A fennálló fedezeti ügyletek mark-to-market kiértékelése mindösszesen 6 millió euróval emelte a devizatartalékokat az ártértékelési különbözeten keresztül. A második negyedévben az MNB összesen 146 millió eurót értékesített a hazai bankközi devizapiacon.

1. ábra: A hivatalos devizatartalékok alakulása 2001 elejétől

V. Emissziós tevékenység

Készpénzforgalom

2004 első félévében a Magyar Nemzeti Bank pénztárai 1831 milliárd forint értékű készpénzforgalmat bonyolítottak le, amely 12%-kal haladta meg a 2003 első félévi pénztári forgalom értékét. A növekedést a jegybankba befizetett készpénz értékének 23%-os, valamint a jegybankból kifizetett bankjegyek és érmék 3%-os emelkedése idézte elő.

2004 első félévében a váltásokat is figyelembe véve, az ügyfelek 175 millió darab, 932 milliárd forint értékű bankjegyet fizettek be az MNB pénztáraiba. A mennyiségi adatok 14%-kal, az érték adatok 23%-kal emelkedtek az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva.

2004 első hónapjaiban a magas betéti kamatok a banki megtakarítások növelésére ösztönözték a lakosságot, amelynek következtében a forgalomban feleslegessé vált készpénz a hitelintézeteken keresztül visszakerült a jegybankba. Ezt követően a jegybanki alapkamat csökkenésével párhuzamosan a hitelintézetek is mérsékeltek a különböző megtakarítási konstrukciók után fizetett kamatokat, amelynek következtében a készpénz jegybankhoz történő visszaáramlása 2004 második negyedévében az első negyedévhez képest mérséklődött, de mértéke lényegesen meghaladja az előző év hasonló időszakát.

Az első félévében az MNB pénztáraiból a váltásokkal együtt 170 millió darab, 891 milliárd forint értékű bankjegy került forgalomba, ami a mennyiséget tekintve 4%-kal, az értéket tekintve 3%-kal volt magasabb az elmúlt év hasonló időszakának forgalmánál.

2004 első félévében a jegybanki készpénzforgalom 26%-a a Magyar Nemzeti Bank négy területi igazgatóságán keresztül bonyolódott le. Az MNB ügyfelei a területi igazgatóságok pénztári szolgáltatásait egyre növekvő mértékben veszik igénybe, amely a területi igazgatóságok által lebonyolított készpénzforgalom részarányának növekedésében tükröződik. 2002 első félévében a készpénz be- és kifizetési igények 24%-a, 2003 hasonló időszakában pedig 25%-a jelentkezett a területi igazgatóságokon.

Forgalomban lévő készpénz

2004 első félévének a végén a forgalomban lévő készpénz értéke 1417,9 milliárd forint volt, amely mindössze 3%-kal (39,4 milliárd forinttal) volt több, mint az előző év hasonló időszakában. A forgalomban lévő készpénzmennyiség mérsékeltbb növekedésének oka, hogy a magas betéti kamatok miatt a készpénztartás költsége nőtt, valamint - az eddig eltelt időszakra rendelkezésre álló adatok alapján - valószínűsíthető, hogy a nemzetgazdasági szinten tapasztalt bérkiáramlás-növekedés jelentős hányada a háztartások betétállományát gyarapította.

Az első félévben egy lakosra átlagosan 140 ezer forint összegű készpénz, 24 darab bankjegy és 218 darab érme jutott. Az elmúlt év hasonló időszakához képest az egy főre jutó készpénz értéke közel 7%-kal, a bankjegyek száma 1 darabbal, míg az érméké 21 darabbal emelkedett.

A forgalomban lévő készpénzállomány értékén belül a bankjegyek aránya a korábbi évekhez hasonlóan 98%, az érméké 2% volt.

1. táblázat: Forgalomban lévő készpénz az első félév végén

	2003. jún. 30.	2004. jún. 30.	Változás	
	milliárd forint			%
Bankjegyek	1352,7	1390,5	37,8	102,8
Érmék	23,2	24,4	1,2	105,2
Forgalmi készpénzállomány	1375,9	1414,9	39,0	102,8
Emlékpénzek	2,6	3,0	0,4	115,4
Forgalomban lévő készpénz	1378,5	1417,9	39,4	102,9

Forgalomban lévő bankjegyek

Az első félév végén a forgalomban lévő bankjegyállomány értéke 1390,5 milliárd forint volt, 2,8%-kal több, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A forgalomban lévő bankjegyek darabszáma – a 20 000 forintos címlet részarányának fokozatos bővülése következtében – mindössze 1,3%-kal emelkedett. A 20 000 forintos címlet forgalomban lévő bankjegymennyiségen

belüli részaránya 2004 első félév végén 9,4% volt, amely 1,4 százalékponttal haladta meg az elmúlt év hasonló időszakának arányát. A forgalomban lévő bankjegycímleteken belül mind mennyiségi, mind értékbeli részarányát tekintve a legnagyobb súlyt a 10 000 forintos képviseli annak ellenére, hogy a 20 000 forintosok fokozatos térnyerése következtében arányszáma folyamatos csökkenést mutat.

2. táblázat: Forgalomban lévő bankjegyek 2004. június 30-án

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
20 000 forint	22,6	452 140	9,4	32,5
10 000 forint	72,2	722 220	30,2	51,9
5 000 forint	24,0	120 000	10,0	8,6
2 000 forint	17,0	33 910	7,1	2,5
1 000 forint	43,4	43 419	18,1	3,1
500 forint	22,3	11 158	9,3	0,8
200 forint	38,1	7 617	15,9	0,6
Összesen	239,6	1 390 464	100,0	100,0

Forgalomban lévő érmék

2004 első félévének végén 2207 millió darab érme volt forgalomban, 9,6%-kal, 194 millió darabbal több, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A növekmény háromnegyede a kis címletű (1 és 2 forintos) érmék kiáramlásából származott. A forgalomban lévő érmék értéke 5,2%-kal (1,2

milliárd forinttal) emelkedett az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva.

2004 első félévében a forgalomban lévő érmék címletek szerinti megoszlásában sem a darabszámot, sem az értéket tekintve nem volt számottevő változás az elmúlt évhez viszonyítva.

3. táblázat: Forgalomban lévő érmék 2004. június 30-án

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
100 forint	127,0	12 697	5,8	51,9
50 forint	73,6	3 682	3,3	15,1
20 forint	148,7	2 974	6,7	12,1
10 forint	180,1	1 801	8,2	7,4
5 forint	238,5	1 192	10,8	4,9
2 forint	656,8	1 314	29,7	5,4
1 forint	782,6	782	35,5	3,2
Összesen	2 207,3	24 442	100,0	100,0

Bankjegy- és érmeszakértői tevékenység

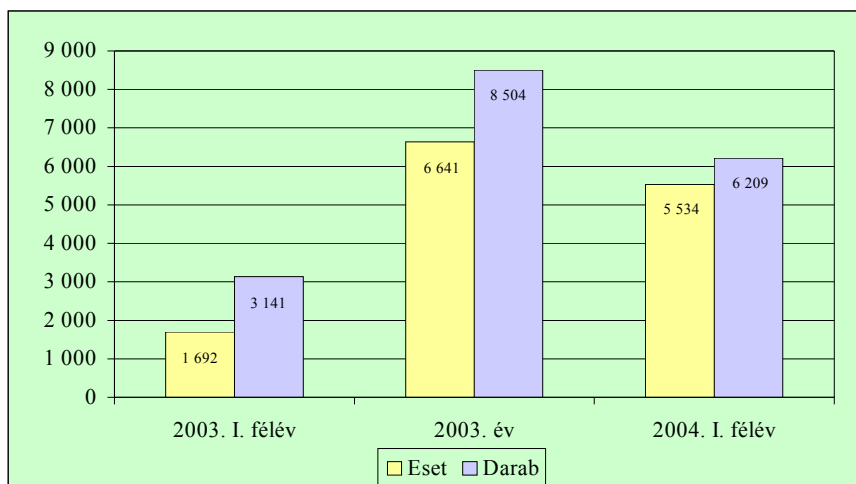
A bankjegy- és érmeszakértői terület tevékenységének középpontjában 2004 első félévében az Európai Unióhoz való csatlakozás jegyében létrehozott Nemzeti Kézpénzszakértői Központ működési feltételeinek megteremtése állt. A félév során befejeződött a hamis bankjegyek és érmék vizsgálatára szolgáló "Bankjegy- és érme-laboratórium" műszerparkjának euróspecifikus fejlesztése, így a szükséges korszerű eszközök teljes köre rendelkezésre áll. Megkezdődött az euró hamisítás elleni védelmének biztosítása érdekében az EKB által létrehozott Counterfeit Monitoring Systemhez való - 2004 második félévére tervezett - részleges, illetve - a 2005 elejére tervezett - teljeskörű kapcsolódás számítástechnikai infrastruktúrájának megteremtése.

A forgalomban lévő forintbankjegyek hamisítása 2004 első félévében emelkedett az

elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva. A Magyar Nemzeti Bank bankjegy- és érmeszakértői 2004 első félévében 5534 esetből származó, 6209 darab forintbankjegy-hamisítványt regisztráltak, ami az esetszámok tekintetében több mint háromszorosa, a darabszám tekintetében kétszerese az elmúlt év hasonló időszakában fellelt hamisítványok számának.

A leggyakrabban hamisított címlet az 1000 forintos, amely az összes hamisítvány 71%-át teszi ki. A forintbankjegyeket nyomdai úton továbbra sem hamisítják, valamennyi lefoglalt hamisítványt irodai sokszorosító eszközzel (színes fénymásoló, printer) állítottak elő. Az MNB a hamisítások előfordulásának csökkentése érdekében a korábinál is szorosabb együttműködést alakított ki a felderítésben illetékes hatóságokkal. A fellelt hamisítványok számának növekedése ellenére a hamisítás mértéke a készpénzforgalom biztonságát nem veszélyezteti.

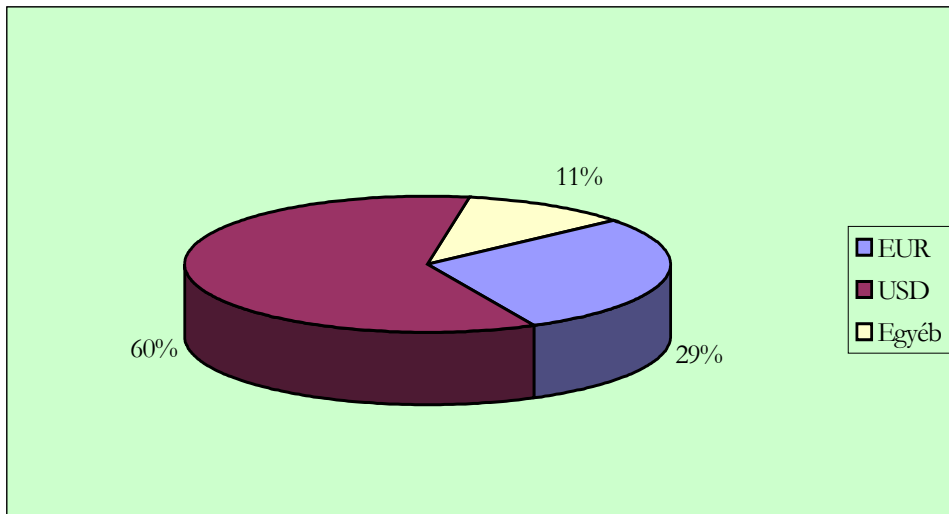
2. ábra: A forinthamisítások eset- és darabszáma

Az előző év hasonló időszakához viszonyítva a valutahamisítási esetek száma és a lefoglalt hamisítványok darabszáma is csökkent. Az euró hamisításának mértéke a kibocsátás óta tartó természetszerű emelkedését követően idén jelentősen

csökkent. 2004 első félévében mindössze 268 darab euróhamisítványt vizsgáltak az MNB szakértői, szemben az előző év hasonló időszakában lefoglalt 642 darab hamis euró bankjeggyel.

3. ábra: A hamis valuták megoszlása 2004. I. félévében

Emlékpénzérme-kibocsátás

A XXVIII. nyári olimpiai játékok tiszteletére a Magyar Nemzeti Bank 2004. március 29-én 5000 forint névértékű ezüst emlékpénzermét bocsátott ki. Az emlékérméből 12 000 darab verhető, ebből 9000 darab különleges, ún. proof technológiával.

Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásáról a jegybank háromféle emlékpénzérme kibocsátásával emlékezett meg, amelyek iránt nemcsak a gyűjtők, hanem a lakosság többi részéről is nagy érdeklődés mutatkozott.

A 7000 példányban kibocsátott, 986 ezrelék finomságú aranyból készült, 13,964 gramm súlyú és 25 mm átmérőjű 50 000 forint névértékű érmén a magyar csodaszarvas látható, amint átszökken az

Európai Uniót jelképező tizenkét csillagból álló koszorún.

Az 5000 forint névértékű, 925 ezrelék finomságú ezüsből vert emlékérmé hát-lapján a magyar csodaszarvas egy gótikus ablak-sor mögött látható. Az ezüstérmék kizárólag különleges - ún. proof - kivitelben készültek, a verhető mennyiség 10 000 darab.

A jubileumi 50 forintos forgalmi érméből 1 millió darab készült, amelyből 12 ezer darab, első napi verésű érmét sorszámozott díszcsomagolásban vásárolhatnak meg az érdeklődők, 15 ezer darab extra minőségű veret pedig a minden évben megjelenő, különleges forgalmi érmesor részére készült.

Az MNB mindhárom érmét 2004. április 30-án bocsátotta ki.

VI. Fizetési rendszer

A VIBER-forgalom alakulása

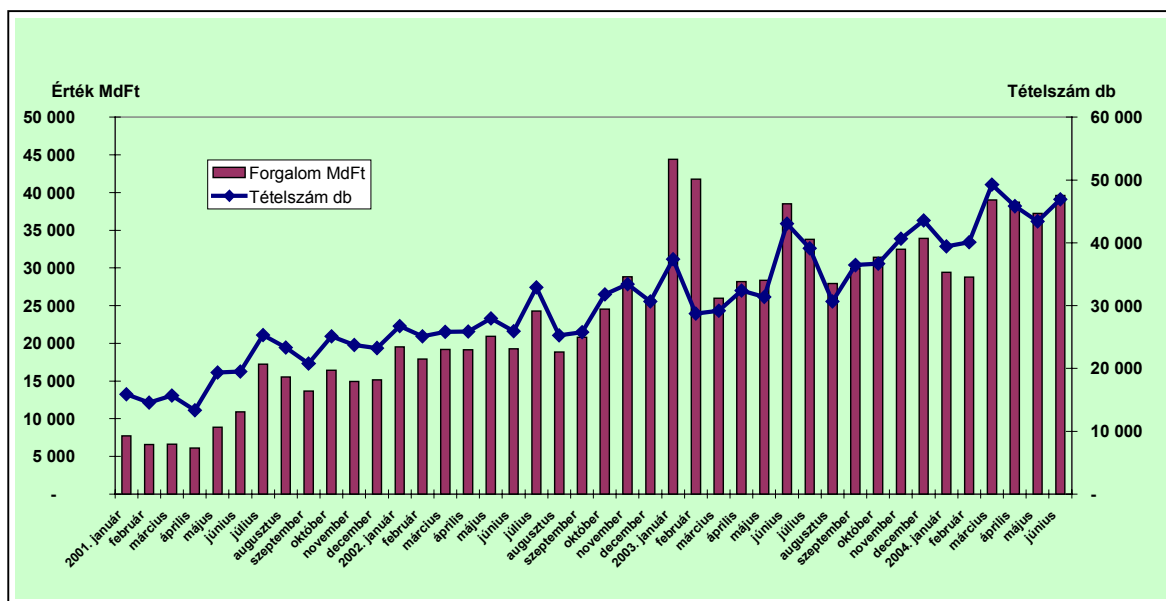
2004. második negyedévében a VIBER-ben 136 ezer db fizetési megbízás teljesítése történt meg, melynek értéke 116 billió (ezermilliárd) Ft volt. A fizetési forgalomban elszámolt tranzakciók száma 5,4%-kal, míg értéke 19,6%-al nőtt az előző negyedévhez képest. Az előző év ugyanezen időszakának adatait figyelembe véve még jelentősebb a növekedés, a tételszám tekintetében 27%, a forgalom értékét tekintve pedig 22%. A negyed-

évente számított havi átlagos forgalmi érték ez év második negyedévében (38,5 milliárd Ft) volt a legmagasabb a VIBER 1999-es indulása óta, még a 2003. év első negyedévében a forint árfolyamával kapcsolatos spekuláció miatti kiemelkedő forgalmat is meghaladja. Ugyanez igaz a tételszámra is, a havi átlag a tárgynegyedévben 45 ezer db volt.

Az elmúlt négy évre értékben és tételszámban megfigyelhető fejlődés látható a következő ábrán.

4. ábra A VIBER-ben lebonyolított fizetések értéke és darabszáma

(2001. január – 2004. június)

Az átlagos napi tételszám a negyedévben 2197 db, ami az előző negyedév adatát 5,8%-kal haladja meg. A forgalom napi átlagos értéke 1864 milliárd forintot volt, szemben az előző negyedév 1568 milliárd Ft/napi adatával, ami 18,9%-os növekedést jelent.

2004. második negyedévében április 5-én számolták el a legtöbb megbízást a VIBER-ben, 2640 db tételt, a negyedév napi csúcsforgalma viszont április 7-én volt 2343 milliárd forinttal (az eddigi ab-

szolút csúcspanap 2003. január 21-én volt, 5221 db tétel teljesült 6043 milliárd forint értékben).

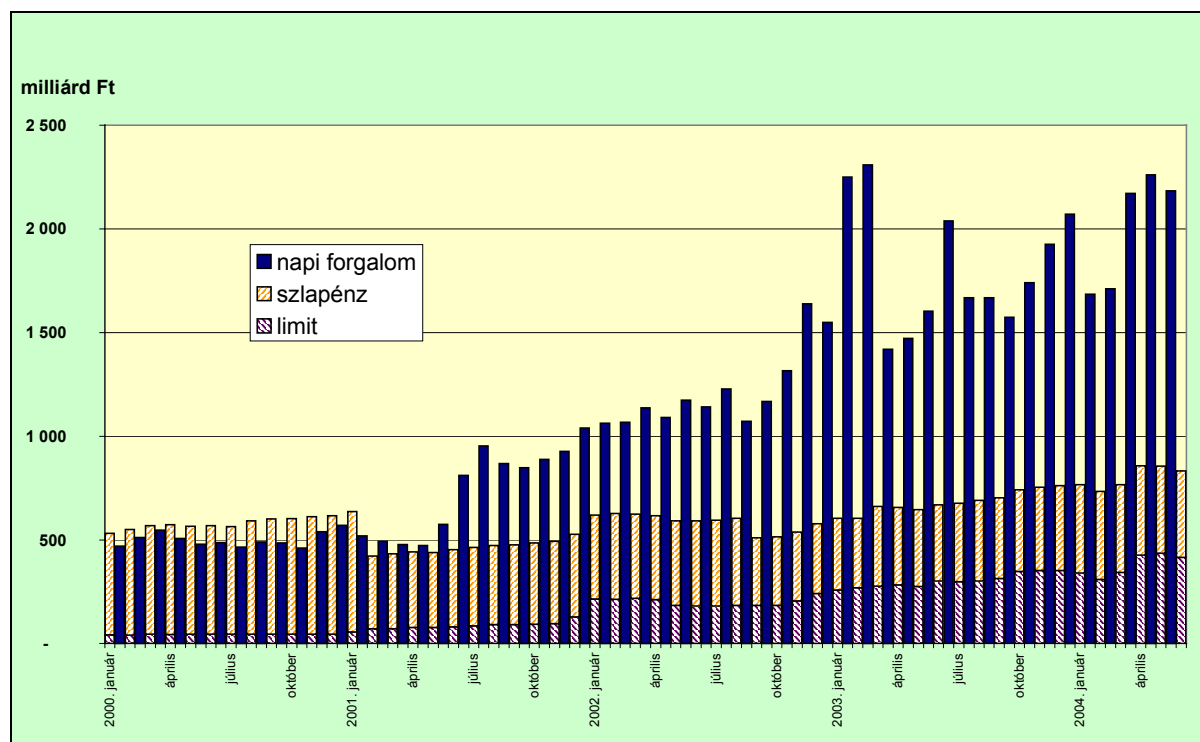
A bankok által megképzett napközbeni hitelkeret, azaz a fizetések lebonyolításának finanszírozása céljából zároltatott értékpapírok összege 2004. második negyedévében közel 29%-kal nőtt az előző negyedévhez képest, az átlagos napi állomány 426 milliárd forint volt. Az előző év azonos időszakához képest még jelentősebb, 48,4% a növekedés, igaz,

közben az átlagos napi pénzforgalom is nőtt 30%-kal az előző év hasonló időszakához és 19%-kal a megelőző negyedévhez képest, elérve a napi 2209 milliárd forintot 2004. II. negyedévében.

A bankrendszer átlagos napi likviditásának és pénzforgalmának havi alakulását mu-

tatja a következő grafikon. Az átlagos napi forgalom a napi likviditás 2,5-szeresét közelíti (a forgalom és a likviditás aránya az egyes hónapok átlagát számolva 2,47-2,41-2,50), az előző negyedévhez képest nőtt, azonban elmarad a 2003. februárjában mért 3,8-es csúcsertékhez képest.

5. ábra: A bankok napi átlagos likviditásának (számlapénz+limit) és a pénzforgalmának összetétele

A pénzforgalmi szabályok változása az EU-csatlakozás után

A tagállamok közötti fizetési forgalom színvonalának egységesítését és hatékonyságának fejlesztését szolgáló egyik legfontosabb jogszabály az **Európai Parlament és Tanács tagországok közötti átutalásokról szóló, 97/5/EK irányelve**. Az EU ezen irányelvének szabályai – a kártérítés néhány szabályától eltekintve – a magyar jogrendszerbe "A pénzforgalomról, a pénzforgalmi szolgáltatásokról és az elektronikus fizetési eszközökről szóló" 232/2001. (XII. 10.) Korm. rendelet megalkotásával már 2001-ben beépültek, azonban hatálybalépésük az EU-csatlakozás időpontjára halasztódott. Az irányelv fő célja, hogy a

magánszemélyek és a vállalkozások, különösen a kis- és középvállalkozások, gyorsan, megbízhatóan és előre megismert díj ellenében utalhassanak át összegeket a közösség egyik országából a másikba. Az irányelv a legfeljebb 50 000 euró összegű, az Európai Gazdasági Térség (EGT) bármely tagországába irányuló banki átutalásokra és készpénzátutalásokra állapít meg a teljesítéssel, ügyfél-tájékoztatással, kártérítéssel, és díjakkal kapcsolatos szabályokat, feltéve, ha a tranzakciók ezen országok valamelyikének a pénznemében történnek.

Ugyancsak 2004. május 1-től hatályos Magyarországon az **Európai Parlament és Tanács 2560/2001. számú rendelete az**

euró fizetésekről. Megalkotását az tette szükségessé, hogy az euró számlapénzként, majd készpénzként történő bevezetését követően az euró átutalások költségeinek csökkentésében és a belföldi fizetések költségeihez való közelítésben semmilyen számottevő eredmény nem született. A rendelet alapvető célja az egységes belső piac működésének elősegítése érdekében gondoskodni arról, hogy a határokon keresztül, euróban történő fizetések költségei és teljesítési feltételei azonosak legyenek az egy tagállam határain belüli, euró fizetések költségeivel. A rendelet a tagállamok közötti, 12 500 euró alatti fizetési megbízásokra vonatkozik, amely értékhatár 2006. január 1-től 50 000 euróra emelkedik. A megbízások kezelésének egyszerűsítése érdekében a rendelet hatálya alá tartozó megbízásokat nem kell fizetési mérleg jogcímmel ellátni. A rendelet legfontosabb rendelkezése, hogy egy euró átutalás díja nem lehet drágább azért, mert azt nem belföldön, hanem két tagállam között bonyolítják le. Az azonos díjszabást azonban csak akkor kell alkalmazni, ha a fizetési megbízás adatai megfelel a rendelet előírásainak, azaz ha az átutaló megadja a jogosult nemzetközi bankszámlaszámát (International Bank Account Number, röviden IBAN), valamint a bankazonosító számát a (Bank Identifier Code, rövidítve BIC). Az azonos díj elvének alkalmazása 2004 májusától Magyarországon is hatályos. Az azonos díj elve azonban egyelőre csak az euróövezeti országokból Magyarországra átutalók számára jelent díjcsökkenést. A Magyarországról átutalók egyelőre annyit érezhetnek, hogy a belföldre, illetve a külföldre küldött euró átutalásaik díja egyforma lesz. A rendelet a hazai banki ügyfelek számára jelentősebb díjcsökkentést az euró magyarországi bevezetése után fog eredményezni.

2004. május 1-jétől **változás történt a pénzforgalmi – az MNB és a kormány közötti - szabályozási hatásköröket illetően.** A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény (Jbtv.) módosításáról rendelkező 2004. évi XXXI. törvény 16. §-a újrafogalmazta a Jbtv. 60. §-át. E § (1) bekezdés *ha*) alpontja szerint a számla megnyitására, a számla feletti rendelkezésre,

a rendelkezés korlátozására vonatkozó követelmények meghatározása nem tartozik az MNB hatáskörébe. Az MNB a pénzforgalmi szabályozás keretében az ügyfelek előzetes és utólagos tájékoztatásához, a fizetési módokhoz és alkalmazásukhoz szükséges szabályokat alkotja meg.

A Jbtv. 2004. május 1-jétől hatályos módosulása az **MNB alapfeladatai közé tartozó** - korábban csak a fizetési rendszerek vonatkozásában gyakorolt - **felvigyázási jogkörét kiterjesztette az értékpapír-elszámolási rendszerekre is.** E módosítással lehetővé vált, hogy a monetáris politika megvalósításában, valamint a fizetési forgalom zökkenőmentes lebonyolításában közreműködő értékpapír-elszámolási és teljesítési rendszerek működése során az MNB érvényesítse a pénzügyi stabilitást előtérbe helyező szempontjait, érdekeit. Különösen fontos ez azért, mert ezek a rendszerek kezelik a fenti jegybanki hitelműveletek fedezetül szolgáló értékpapírokat. A felvigyázási jogkör kiterjesztésével összhangban a Jbtv. az értékpapír elszámolási rendszerek vonatkozásában is felruházta rendeletalkotási jogkörrel a jegybankot. A Jbtv. 27. § (2) bekezdése, illetve a 60. § (1) bekezdés *hf*) pontja értelmében az MNB a hitelintézeti elszámolóházak mellett az értékpapír elszámolóház részére is jogosult kockázati alap képzésére, az alap képzésének módjára, mértékére és felhasználására vonatkozóan rendeletben előírásokat adni. A Jbtv. 60. § (1) bekezdés *he*) pontja pedig arra biztosít lehetőséget, hogy a jegybank rendeletben határozza meg a hitelintézeti, valamint az értékpapír elszámolási tevékenységet végző szervezetek üzletszabályzataira és szabályzataira vonatkozó jegybanki követelményeket.

Az EU-csatlakozáskor lépett hatályba a 98/26/EK irányelvet teljes mértékben harmonizáló, **"A fizetési, illetve értékpapír-elszámolási rendszerekben történő teljesítés véglegességéről szóló"** 2003. évi XXIII. törvény is, amelynek alapvető célja az, hogy kiváltságos jogi védelemben részesüljenek a törvény hatálya alá tartozó

rendszerekben² továbbított fizetési megbízások és azok nettósítással történt elszámolásai, továbbá a résztvevők e rendszerekben keletkezett kötelezettségei teljesítésének fedezetéül szolgáló biztosítékok és óvadékok. A törvény alapelveként kimondja, hogy ha a fizetési- illetve értékpapír-elszámolási rendszer valamely résztvevője ellen fizetést korlátozó eljárás (felszámolási eljárás, vagy a fizetéseket korlátozó felügyeleti intézkedés) indul, az ennek során hozott határozatoknak és megtett intézkedéseknek nem lehet a fizetést korlátozó eljárás megindításának időpontját megelőző időszakra visszaható, valamint a résztvevőknek a rendszerben való részvételből származó jogait vagy kötelezettségeit érintő, azokat csorbító hatálya. Ennek megfelelően a fizetést korlátozó eljárás megindításáról szóló értesítés kézhezvétele előtt a rendszerbe befogadott fizetési megbízások teljesítése és az elszámolási nettósítás eredménye mindenkire kötelező érvényű és jogilag megtámadhatatlan, a rendszerbeli kötelezettségek teljesítésének a fedezetéül szolgáló biztosítékok és óvadékok pedig valamely

résztvevő ellen indított, fizetést korlátozó eljárás során elvonhatatlanok.

Ülést tartott a Fizetési Rendszer Tanács

2004. május 5-én tartotta idei első ülését a pénzforgalomban kiemelkedő szerepet játszó hitelintézetek felső vezetőiből álló Fizetési Rendszer Tanács. Az ülés napirendjén a tavaly év végén elindított bizottsági munka értékelése és újabb feladatok, projektek indítása szerepelt. A tanács megtárgyalta a csoportos beszédési megbízás gyorsabb terjedését gátló tényezőkről, a bankkártyák segítségével történő átutalás lehetőségéről, és a listás átutalás fizetési módszer bevezetéséről készült bizottsági munkaanyagokat, valamint elfogadta azt az "útmutatót", amelyet a chipkártyára történő átállás során használhatnak a kibocsátó hitelintézetek. Döntés született arról is, hogy az Európai Pénzforgalmi Tanács (European Payment Council) munkájában Magyarországot Lázár Ágnes az MKB Rt. ügyvezető igazgatója fogja képviselni.

² Jelenleg az MNB által működtetett VIBER, a GIRO Elszámolásforgalmi Rt. által működtetett Bankközi Klíringrendszer, valamint a KELER Központi Elszámolóház és Értéktár által működtetett elszámolási rendszerek tartoznak a törvény hatálya alá.

VII. Az MNB statisztikai tevékenysége

A statisztikai adatgyűjtés és adatfeldolgozás 2004. II. negyedévben a szokásos rendben folyt, a statisztikai adatközlésben a következő változások történtek:

1. 2004. április 1-től bővült a nemzetgazdaság pénzügyi számlái statisztika. Az MNB a gazdaság egészére vonatkozóan visszamenőlegesen 1995-ig, az államháztartás és háztartás szektorok esetén 1990-ig meghosszabbította az idősorokat.
2. Az MNB 2004. június 30-án közölte először eredményszemléletben a befektetésekhez kapcsolódó ka-

matjellegű jövedelmeket a negyedéves adatokra épülő részletes fizetésimérleg-statisztika adatai között.

3. 2004 májusától kezdődően — az uniós tagságból adódó kötelezettségeknek megfelelően — az MNB rendszeresen küldi az EKB-nak a forintkamatokról szóló kamattjelentést.

Évről évre a II. negyedévben végzi a jegybank a következő naptári év adatgyűjtéseinek megtervezését. Ennek során összeállította a 2005. évi adatszolgáltatások útmutatóinak munkapéldányát.